

Restauratie van een zeldzaam Utrechts schilderij

Twee kloosterzusters lieten zich in de zestiende eeuw afbeelden voor de eeuwigheid, onder het kruis en een baldakijn met sterrenhemel. Het paneel is gemaakt voor de voormalige Utrechtse abdij Oudwijk en is een van de meest zeldzame schilderijen in Museum Catharijneconvent. Het is nu dringend aan restauratie toe. Helpt u mee om de herinnering aan de Utrechtse zusters levend te houden?

Int waer es heren M d' n elen op int waer os heren M d' r' opte
 di ederen doch i nauwe staet uwaer noch i staet offson
 Duidelich on herden on heren haren Agnes in ghed hie harsaue.

Llinks en boven:
 memoretafel met
 kruisiging, Noord-
 Nederland/Utrecht?,
 1543? ABM s194

De abdij Oudwijk bij
 Utrecht, P.W. van de
 Weijer naar een
 tekening van C.
 Ostermann uit 1839
 naar de kaart van G.
 Braun uit ca. 1570.
 Utrecht, Het Utrechts
 Archief

ZELDZAAM UTRECHTS SCHILDERIJ

Na de sloop van de kerk belandde het schilderij, zoals zoveel belangwekkende Utrechtse oude kunstschaten, onder de bescherming van de 'clerezy', de voorloper van de huidige Oudkatholieke kerk. Via die weg kwam het in bezit van het Aartsbisschoppelijk Museum, nu Museum Catharijneconvent. Het is een van de weinige middeleeuwse schilderijen uit Utrecht in de collectie. Laatmiddeleeuwse Utrechtse schilderijen zijn uiterst zeldzaam. In tegenstelling tot Utrechtse beelden en beschilderde handschriften, is er slechts een handvol van bewaard gebleven. Extra bijzonder is dat dit werk nog steeds in de originele lijst zit en dat de oorspronkelijke herkomst dankzij de wapenschilden en het tekstpaneel uitstekend te reconstrueren is.

Helaas is de schilder onbekend. Gezien de schilderijstijl ligt het voor de hand dat het door een Utrechtse schilder is gemaakt.

SPECTACULAIRE RESTAURATIE

Op dit moment is het paneel niet in het museum te zien vanwege de dringende behoefte aan restauratie. Vanwege de grote kunst- en cultuurhistorische waarde heeft het museum echter de grote wens om het na de verbouwing en herinrichting een prominente plaats in de nieuwe vaste opstelling te geven. Om het in volle glorie te kunnen tonen is er werk aan de winkel. Het schilderij is sterk vergeeld en heeft veel zichtbare beschadigingen. Ook is de originele lijst op dit moment erg vies en onnodig glanzend en vlekkerig. Een restauratie zal een ware metamorfose teweegbrengen. Onder de vergeelde vernislaag zitten namelijk stralende kleuren. Daarnaast biedt de restauratie de mogelijkheid om het paneel beter te onderzoeken: kunsthistorisch en materiaal-technisch onderzoek geeft waarschijnlijk meer duidelijkheid over de vervaardiging en datering van het paneel. De datering is nu gebaseerd op de geschilderde sterfdatum van de linker zuster, maar stilistisch gezien lijkt het van eerdere datum. Ook dendrochronologisch onderzoek naar de jaarringen in het hout wijst op een eerdere ontstaansdatum. Het is niet duidelijk of de sterfdatum van Agnes van Ghent nooit is ingevuld of dat deze is overschilderd en daarom nu niet meer zichtbaar is. Nader onderzoek wijst hier hopelijk meer over uit. Tijdens de restauratie zal het vernis worden afgenomen. Vervolgens zal de opbouw van de verschillende verflagen worden onderzocht onder de microscoop. Zo is waarschijnlijk goed te zeggen wat origineel is en wat later toegevoegd. Met uw hulp kunnen we dergelijke zaken aan het licht brengen en kan het stuk na de heropening van het museum weer stralen in de vaste opstelling. <

HELP MEE

Brengt u samen met ons de verborgen schoonheid van dit unieke werk naar voren? Voor diepgaand technisch onderzoek en volledige restauratie is er €27.500 nodig. Met een donatie vanaf €500 kunt u één dag restauratie mogelijk maken.

AANMELDEN RESTAURATIEBIJEENKOMST

29 OKTOBER 15.30 UUR
 Met uw steun laten we dit bijzondere werk weer stralen! Deze restauratie is het eerste project van de Geefkring Middeleeuwen, een nieuw initiatief dat onderzoek, behoud, restauratie en aanwinsten voor de collectie middeleeuwen van Museum Catharijneconvent mogelijk maakt. We nodigen u van harte uit voor een vrijblijvende bijeenkomst in het museum met conservator middeleeuwen René de Kam en hoofd collectiebeheer Annabel Dijkema op 29 oktober om 15.30 uur. Meld u aan bij Rob Tigelaar, medewerker development via r.tigelaar@catharijneconvent.nl of bel 030 231 38 35. Meer informatie over de Geefkring Middeleeuwen vindt u op: www.catharijneconvent.nl/geefkring-middeleeuwen.

DIRECT BIJDAGEN?

Wilt u direct een bedrag overmaken voor de restauratie? Dat kan via IBAN: NL35RAB00155435523 t.n.v. Fonds Museum Catharijneconvent, o.v.v. Restauratie memoretafel. Alvast hartelijk dank voor uw steun!

Annabel Dijkema
 hoofd collectie-
 beheer

René de Kam
 conservator
 middeleeuwen

Volgens de geschilderde wapenschilden en het tekstpaneeltje zien we Hadewych van Hardenbroek en Agnes van Gent, twee adellijke benedictinessen. Zij zitten geknield in benedictijner kloosterkleding onder het kruis, met naast hen Maria en apostel Johannes. Een dergelijk memorieschilderij dient als herinnering aan een overledene. Dit soort werken was populair in de late middeleeuwen. Het opschrift 'Bid voer die ziel' spoort de kijker aan om te bidden voor het zielenheil van de overleden zusters. Hiermee moest hun gang naar de hemel – waarnaar de sterrenhemel verwijst – worden bespoedigd. Volgens het opschrift sterft Hadewych op 10 juni 1543, de sterfdatum van Agnes lijkt niet ingevuld.

VOORNAAMEN ZUSTERS IN DE ABDIJ

Beide dames kwamen uit voorname Utrechtse families. Hadewych van Hardenbroek was een dochter van Jan, heer van Hardenbroek en Hadewych van Zuylen van Nijvelt. De nazaten van haar moeder erfden later Kasteel de Haar. Agnes van Gent was

een dochter van Hendrik van Gent, raad- en rekenmeester aan het hof van hertog Karel van Gelre. Hendrik van Gent speelde een belangrijk rol bij de Utrechtse vredesonderhandelingen in 1517. Agnes' moeder, Josina van den Rijn, was ook een tijd zuster te Oudwijk.

Abdij Oudwijk, of Sint-Stevensabdij, stond op de plek van het huidige Huize Oudwijk, naast de Heilig Hartkerk in de Utrechtse wijk Oudwijk. Deze abdij werd in 1135 als adellijk vrouwenklooster gesticht. Naast deze abdij telde Utrecht in de middeleeuwen nog vier andere adellijke vrouwenkloosters. Het is aannemelijk dat de beide zusters, die ongeveer even oud waren, zich samen wilden laten begraven in de abdijkerk, in de nabijheid van dit schilderij. Zij lieten het paneel waarschijnlijk tijdens hun leven maken. Wanneer Agnes overleed, is niet duidelijk. Haar naam komt nog voor op een lijst met zusters uit de 1568. Als Agnes heel oud is geworden, kan zij de abdijkerk hebben overleefd. Deze werd namelijk in 1584 gesloopt. Dit zou betekenen dat zij nooit in de buurt van Hadewych is begraven.